

Rekabet Kurumu Başkanlığından,

REKABET KURULU KARARI

Dosya Sayısı : 2008-3-74 (İlk İnceleme)
Karar Sayısı : 08-31/392-131
Karar Tarihi : 1.5.2008

A. TOPLANTIYA KATILAN ÜYELER

10

Başkan : Prof.Dr.Nurettin KALDIRIMCI
Üyeler : Tuncay SONGÖR, M. Sıraç ASLAN, Süreyya ÇAKIN, Mehmet Akif ERSİN, Dr. Mustafa ATEŞ, İsmail Hakkı KARAKELLE

B. RAPORTÖRLER: Şahin YAVUZ, Hilmi BOLATOĞLU, Ussal ŞAHBAZ

C. ŞİKAYET

EDEN : Re'sen

20

D. HAKKINDA İNCELEME YAPILANLAR:

Pirinç Alım ve Satımı Yapan Teşebbüsler

E. DOSYA KONUSU: Son dönemde pirinç fiyatlarında yaşanan artışın rekabeti kısıtlayıcı bir uygulamadan kaynaklanıp kaynaklanmadığı.

30

F. İDDİALARIN ÖZETİ: Son dönemde pirinç başta olmak üzere bazı hububat ürünlerinde yaşanan olağan dışı fiyat artışlarının spekülatif ve suni olduğu/olabileceği yönünde basın yayın kuruluşlarında çıkan haber ve yorumlar ile Tarım Bakanı Mehdi EKER'in konu hakkında 4054 sayılı Kanun çerçevesinde bir incelemenin gerekli gerekmediğine yönelik olarak Başkanlık Makamına yönelttiği soru.

40

G. DOSYA EVRELERİ: Basın yayın kuruluşlarında çıkan haber ve yorumlar ile Tarım Bakanı'nın Başkanlık Makamına yönelttiği soru üzerine, 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'un 4. maddesi uyarınca yapılan inceleme sonucu düzenlenen 22.4.2008 tarihli Bilgi Notu 22.4.2008 tarih, REK.0.07.00.00-110/59 sayılı Başkanlık Önergesi ile Kurul'un 24.4.2008 tarihli toplantısında görüşülmüş ve konunun ilk inceleme raporuna bağlanmasına 08-30/384-M sayı ile karar verilmiştir. İlgili karar üzerine hazırlanan 29.4.2008 tarih ve sayılı 2008-3-74/İİ-07-Ş.YA İlk İnceleme Raporu 30.4.2008 tarih, REK.0.07.00.00-110/60 sayılı Başkanlık Önergesi ile 08-31 sayılı Kurul toplantısında görüşülerek karara bağlanmıştır.

H. RAPORTÖRLERİN GÖRÜŞÜ: İlgili raporda; pirinç fiyatlarında son dönemde yaşanan artışla ilgili 4054 sayılı Kanun'un ihlal edilip edilmediğine yönelik bir önaraştırma ya da soruşturma açılmasına gerek olmadığı kanaatine ulaşıldığı ifade edilmektedir.

50

I. İNCELEME VE DEĞERLENDİRME

I.1. Yapılan Tespitler ve Hukuki Değerlendirme

60 Pirincin tarladan toplanılan (işlenmemiş) haline çeltik adı verilmektedir. Çeltik ilkbaharda ekilmekte ve Ağustos sonu–Eylül başında hasat edilmektedir. Değirmenciler tarafından yurt içinde üretilen veya ithal edilen çeltiğin “kırılması” yoluyla kahverengi pirinç, bunun parlatılmasıyla da beyaz pirinç üretilmektedir. Çeltik, müstahsilden (yetiştirici) değirmenciler tarafından satın alınabildiği gibi, Toprak Mahsulleri Ofisi (TMO) veya tüccar aracılığıyla da değirmencilere ulaşabilmektedir. Bu işlemin ardından paketlemeciler tarafından perakende satışa hazır hale getirilen pirinç daha sonra ya toptancı – bakkal ya da hipermarket kanalından tüketiciye ulaştırılmaktadır.

70 Şekil 1’de özetlenen bu süreç içinde teşebbüsler üretim zincirinin tek bir halkasında bulunabildikleri gibi, birkaç halkasında da faaliyet gösterebilmektedir. Örneğin bir teşebbüs sadece TMO’dan ya da tüccardan çeltik alıp değirmencilik yaparak bunu paketlemeciye satabildiği gibi, doğrudan müstahsilden aldığı çeltiği önce değirmende pirince çevirip, sonra paketlenip bir hipermarkete de satabilmektedir.

Türkiye’nin yıllık pirinç tüketimi 2007 yılı itibarıyla ortalama 550.000 ton dolayındadır. Yurt içi üretim, ithalat rakamları aşağıdaki tabloda verilmektedir:

Tablo 1. Türkiye Pirinç Üretimi ve İthalatı (Ton)

Yıllar	2004	2005	2006	2007
Üretim	294.000	360.000	417.600	388.800
İthalat	146.088	253.496	217.606	167.490
Toplam	440.088	613.496	635.206	556.290

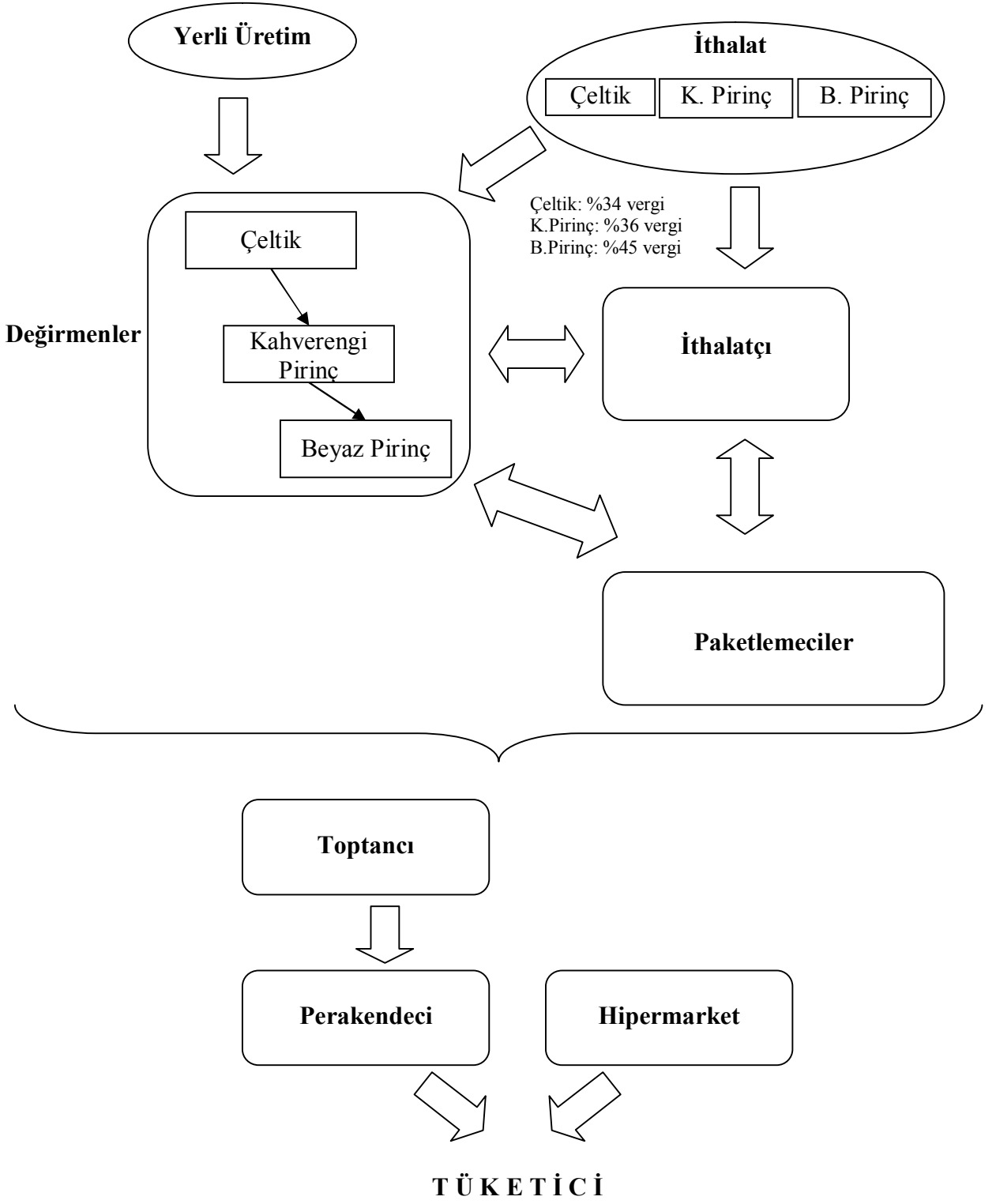
Kaynak: TZOB

80 2007 yılında Türkiye pirinç tüketiminin yaklaşık 400 bin tonu yerli üretimden karşılanmış, 150 bin tonu ise ithal edilmiştir. 1998’den itibaren ithalat yapmayan TMO’nun çeltik piyasasında son yıllarda önemli bir alıcı olduğunu söylemek mümkün değildir. Örnek vermek gerekirse, 2007 yılında TMO 30 bin tonluk alım yapmıştır. Dosya mevcudu bilgi ve belgeden, piyasadaki alım-satımın önemli bir bölümünün üç büyük değirmenci [Akel (Akün)¹, Torunlar, Göze] tarafından gerçekleştirildiği, TMO’dan edinilen bilgilere göre ise bu değirmencilerin pirinç piyasasındaki ticaretin yaklaşık %70’ini gerçekleştirdiği anlaşılmıştır.

90 Dünya üzerinde günlük kazancı bir doların altında bulunan 1,1 milyar kişinin yaklaşık 700 milyonu pirinç yetiştiricisi olan Asya ülkelerinde yaşamakta ve günlük gıda ihtiyaçlarının %40’ından fazlasını pirinçten sağlamaktadır. Tarım teknolojisinde 1960’larda yaşanan iyileşme sonucunda hızla artan üretim nedeniyle uzun bir düşüş eğilimine giren dünya fiyatları, 2001 yılından itibaren tekrar yükseliş eğilimine geçmiştir.

¹ Akel ve Akün’ün aynı ekonomik bütünlük içinde bulunduğu bilgisi teşebbüse ait web adresinde yer almaktadır.

Şekil 1

100 En önemli pirinç ihracatçısı ülkelerden olan Vietnam, Hindistan ve Mısır'ın çeşitli biçimlerde ihracat kısıtlarına gitmesi dünya pirinç arzını da olumsuz etkilediğinden, 2001'de 200 \$/ton dolaylarında bulunan pirinç fiyatı 2007 Aralık ayında 362 \$/ton, 2008 Mart ayında ise 715 \$/ton düzeyine çıkmıştır. İçinde bulunduğumuz dönemde özellikle Afrika ülkelerinde şiddet ve yağma olaylarına yol açan pirinç krizinin yaşanmasında tüketimin artması, üretim artış hızının düşmesi, bunlara bağlı olarak stokların erimesi, dünya pirinç ticaretinin 1/3'ünü teşkil eden Afrika'nın ithalatındaki hızlı artış, Hindistan ve Çin'deki ekonomik iyileşme sonucu artan talep ve küresel finansal krizin etkisiyle dolaşımdaki sermayenin emtiaya yönelmesi gibi etmenler rol oynamıştır. Ülkemizdeki durumun yukarıda bahsedilen küresel gelişmelerden 110 bağımsız değerlendirilmesi mümkün değildir.

Türkiye'de pirinç/çeltik ithali, Tarım Bakanlığı'ndan koruma belgesi alan her teşebbüs tarafından gerçekleştirilebilmekle beraber, uygulanan gümrük vergileri nedeniyle (pirinçte %45, kahverengi pirinçte %36, çeltikte %34) iç pazardaki fiyatlar son döneme kadar dünya fiyatlarının üzerinde oluşmuştur. İthalatımızın yaklaşık %80'i Mısır'dan yapılmakta, kalanı ABD ve Asya piyasalarından karşılanmaktadır. Son haftalarda pirinç pazarında yaşanan hareketliliğin başlıca nedenlerinden biri de Nisan başında Mısır'ın kendi iç talebini karşılayamayacağı endişesiyle pirinç ihracını durdurması olmuştur. Bunun üzerine yurt içinde radikal biçimde artan fiyatlar dikkate alınarak TMO vergisiz pirinç ithalatı yapmakla görevlendirilmiştir. 120

Dünyada en büyük ihracatçı konumunda bulunduğu için dünya fiyatlarını etkileyen Tayland ve yine önemli oyuncularından ABD'de son bir yıl içindeki fiyat düzeyi ile Türkiye'de aynı dönemdeki fiyat düzeyi aşağıdaki tabloda sunulmuştur:

Tablo 2. Türkiye, Tayland ve ABD Çeltik Fiyatları

	Türkiye		ABD		Tayland	
	\$/ton	Aylık Değişim (%)	FOB \$/Ton	Aylık Değişim (%)	FOB \$/Ton	Aylık Değişim (%)
2007 Mart	527		420	-	324	-
2007 Nisan	471	-11	415	-1,19	322	-0,61
2007 Mayıs	510	8	412	-0,72	321	-0,31
2007 Haziran	502	-1	412	0	327	1,86
2007 Temmuz	486	-3	407	-1,21	333	1,83
2007 Ağustos	528	9	410	0,73	331	-0,60
2007 Eylül	497	-6	428	4,39	330	-0,30
2007 Ekim	445	-10	461	7,71	336	1,81
2007 Kasım	450	1	480	4,12	358	6,54
2007 Aralık	465	3	511	6,45	380	6,14
2008 Ocak	477	3	533	4,30	397	4,47
2008 Şubat	507	6	580	8,81	484	21,91
2008 Mart	649	28	654	12,75	580	19,83

Kaynak: ABD Tarım Bakanlığı, TÜİK

Tablo 3. Türkiye, Tayland ve ABD Çeltik Fiyatı Artış Oranları (%)

	Türkiye	ABD	Tayland
Son bir yıl	23	56	79
Ekim 2007 – Mart 2008	46	42	73
Ocak 2008 – Mart 2008	36	23	46

Yukarıdaki tablolarda yer alan veriler son üç aylık dönemde yaklaşık %36 düzeyinde yaşanan fiyat artışının esas itibarıyla dünya fiyatlarındaki artışa paralel bir seyir izlediğine işaret etmektedir.

Dolayısıyla son haftalarda, çeltik/pirinç fiyatlarında yaşanan hareketlerin, dünya fiyatlarındaki değişiklikler, arz/talep koşulları gibi ekonomik gerekçelerle açıklanabileceği ortaya çıkmaktadır. Bunun dışında fiyatlarda artışın rekabeti sınırlayıcı nitelikte bir anlaşmadan kaynaklandığı yönünde bir bulguya rastlanmamıştır.

140

J. SONUÇ

Düzenlenen rapora ve incelenen dosya kapsamına göre,

Pirinç fiyatlarında son dönemde yaşanan artışla ilgili olarak 4054 sayılı Kanun'un ihlal edilip edilmediğine yönelik önaraştırma yapılmasına ya da soruşturma açılmasına gerek olmadığına OYBİRLİĞİ ile karar verilmiştir.